
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מהעיר באפור אל העיר הלבנה: מפגשי התרבות העברית ותרבות
צרפת - 17863

תאריך עדכון אחרון 20-08-2019

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: ספרות עברית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר גדעון טיקוצקי

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: giddon.ticotsky@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:
ד"ר גדעון טיקוצקי

תאור כללי של הקורס:

התרבות הצרפתית, ובייחוד החוויה האורבנית של פריז, השפיעו השפעה מכרעת על התרבות העברית המודרנית, החל בתרגום הרומן הפופולרי 'מסתרי פריז' מאת אז'ן סי בידי קלמן שולמאן בשנות השמונים של המאה התשע-עשרה, עבור בשירים רבים שחיברו בהשראת עיר האורות המודרניסטים העבריים אברהם שלונסקי, נתן אלתרמן, דוד פוגל, עזרא זוסמן ואחרים, וכלה בשנסונים הצרפתיים שפיתחו את הזמר העברי בשנות החמישים והשישים (דוגמת השיר "אילו ציפורים") ויצירות פרוזה של יוצרים עכשוויים (בהם עילי ראונר, לילך נתנאל ושירה פנקס), שעלילותיהן מתרחשות בפריז. הקורס יתחקה אחר הייצוגים השונים של פריז בתרבות העברית, בייחוד בזיקתם לתל אביב, ויבחן כיצד התרבות המקומית הגדירה את עצמה בהשראת התרבות הצרפתית - ולעומתה; כיצד נקלטה החוויה העירונית האינדיבידואליסטית והדקדנטית (לכאורה) בתרבות שקידשה על פי רוב חלוציות כפרית וקולקטיביזם; ובכלל, כיצד ספרות מינורית מדמיינת מרחבים ומתרגמת אותם לשפתה, לא אחת תוך שיבושים, המרתקים בפני עצמם.

מטרות הקורס:

היכרות עם תהליכים של בניית תרבות מודרנית המתרחשת במקביל ל"בניין אומה", על שלל הקונפליקטים הגלומים בכך; התודעות אל סוגים שונים של תרגום, עיבוד, חיקוי וגלגולים בין-תרבותיים; היכרות עם הספרות העברית החדשה וההווי הארץ-ישראלי והישראלי בשנות הבראשית שלהם.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

היכרות עם תהליכים של בניית תרבות מודרנית המתרחשת במקביל ל"בניין אומה", על שלל הקונפליקטים הגלומים בכך; התודעות אל סוגים שונים של תרגום, עיבוד, חיקוי וגלגולים בין-תרבותיים; היכרות עם הספרות העברית החדשה וההווי הארץ-ישראלי והישראלי בשנות הבראשית שלהם.

דרישות נוכחות (%) :
90%

שיטת ההוראה בקורס: הרצאות ודיונים בכיתה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

השפעות בין-תרבותיות, לאומיות ואוניברסליזם, מודרניזם פריפריאלי, חיקוי, עיבוד ותרגום.

חומר חובה לקריאה:

מקורות ראשוניים -- "בחרו פריטים מתוך הרשימה הבאה:

1. נתן אלתרמן, 'כוכבים בחוץ', בתוך 'שירים שמכבר', מהדורה מתוקנת, עורך: עוזי שביט, הוצאת

- הקיבוץ המאוחד, 1999.
2. -----, "תרגומים מן השירה הצרפתית", בתוך 'שירים 1931-1935', תדפיס מ'מחברות אלתרמן', ערך: מנחם דורמן, הוצאת הקיבוץ המאוחד, הדפסה שנייה, 1986, עמ' 173-185; ושירי פריז של אלתרמן בִּסְפֵר.
3. -----, 'סער ופרץ: פרוזה ומאמרים, 1931-1940', עורכים: אורי ש. כהן וגדעון טיקוצקי, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2019.
4. חנוך ברטוב, 'החשבון והנפש', ספרית מעריב, 1988.
5. נחום גוטמן, 'ביאטריצה': או מעשה שתחילתו חמור וסופו ארי דורס', עם עובד, 1981 [1942].
6. יוכבד בת-מרים, "פריס", "תל אביב", "ירושלים", 'מחצית מול מחצית: כל השירים', עורכת: רות קרטון-בלום, עורך-משנה: גדעון טיקוצקי, הוצאת הקיבוץ המאוחד ומוסד ביאליק, עמ' 164-173.
7. חיים גורי, 'שושנת רוחות', 1961, בתוך מהדורת כל שיריו, הוצאת הקיבוץ המאוחד ומוסד ביאליק, 1998.
8. לאה גולדברג, 'מכתבים מנסיעה מדומה', ספרית פועלים, עורכים: אברם קנטור וגדעון טיקוצקי, [1937] 2007.
9. -----, 'יומן ספרותי: מבחר רשימות עיתונות', כרך ראשון: 1928-1941, בחרו, ערכו והוסיפו הערות: גדעון טיקוצקי וחמוטל בר-יוסף, ספרית פועלים, 2016.
10. עזרא זוסמן, "סְמֵי סִינָה", "בין מנהרה ואגמים", בתוך: 'שירים', עם עובד, 1968, עמ' 51-63, 207-231.
11. אברהם ב' יהושע, 'מסע אל תום האלף: רומאן בשלושה חלקים', הוצאת הקיבוץ וספרי סימן קריאה - הספריה החדשה, 1997.
12. מנשה לוי, 'מאה לילות ביפו העתיקה', ספרית פועלים והוצאת הקיבוץ המאוחד, 1993 [תרצ"ח].
13. בנימין בן יוסף מאנדלשטאם, 'פאריז: השקפות והערות על הקריה העליזה הזאת, ועל משפטי בני עמנו בצרפת כמשפטי כל העמים, ככל אשר ראיתי וחזיתי בעיני בימי שבת ביה בשנת תרל"ה, 1875 למספרם', דרוק פאן אלעקסנדער גינז, ווארשא, 1878.
14. לילך נתנאל, 'המולדת הישנה', עורכת: יערה שחורי, כתר, 2014.
15. עלי מוהר, 'מהנעשה בעירנו', ציורים: עמוס בידרמן, עם עובד, 1994.
- 16-17. אז'ן סו, 'לוס מיסטיריוס די פאריס: רומאנסו איסטוריקו אין פ'ראנסיס', טראסלאדאדו אין ז'ודיאו איספאניויל פור דוד פ'ריסקו, דפוס איל טיימפו, קונסטאנטיפולה, 1891.
17. -----, 'כתאב מסתירי פאריז', מערבהו חי בן אליהו שתרן, מטבעת זאן וכאסתר, תונ[י]ס, 1889-1898.
18. 'מסתרי פאריז', איבערזעצט פון יאהאן פאלי, פערלאג פון יוסף ל. ווערבלאווסקי, ניו יארק, [1900].
19. דוד פוגל, שירים טו-יז, כב-כג בספרו 'לעבר הדממה', 'כל השירים', עורך: אהרן קומם, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1998.
20. שירה פנקס, 'אוריאן', הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2014.
21. עילי ראונר, 'עריק', משכל - הוצאה לאור מיסודן של ידיעות אחרונות וספרי חמד, 2015.
22. ז'ן ראסין, 'גמול עתליה: מליצה, היא כוללת דברי הימים ליואש המלך מיום גנוב בידי יהושבע -אשת יהוידע הכהן עד הריגת המרשעת הנ"ל', חברתיה דוד נ' אברהם פראנקו מינדיס [דוד פרנקו מנדס], אמשטרדם, 1770. זמין באתר Books Hebrew.
23. -----, 'עתליה: טרגדיה תנ"כית', תרגם מצרפתית: אליהו מייטוס, בתוך: 'ישראל ויעודו', המחלקה לענייני הנוער והחלוץ של ההסתדרות הציונית, תש"י.
24. -----, 'פעדרא, או, האהבה החטאה: שיר חזיון בחמש מערכות' מאת זיינוויל ראטה, והוא העתקה משפת אשכנזית אשר העתיק המשורר שיללער ממלאכת הסופר ראסין, דפוס א"ה זופניק, דראהביטש, תרנ"ה, 1895.

25. -----, 'פדרה: טרגדיה', תרגם מצרפתית נתן אלטרמן, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1987 [1945].

26. קלמן שולמאן, 'מסתרי פאריז: היא המחברת המהללה אשר חברה בלשון צרפת ביד אביר הסופרים אייזען סי, ונעתקה לכל הלשונות המתהלכות בארץ, ועתה גם לשפת עבר צחה וברורה', וילנה, 1857 ואילך. נגיש בפרויקט בן-יהודה.

27. -----, 'דברי ימי עולם: תולדות בני האדם והעתים אשר עברו על כל ממלכות תבל', דפוס האלמנה והאחים ראם, ווילנא, תרכ"ח-תרמ"ד, כרך ד.

28. אברהם שלונסקי, 'אבני בהו', בתוך: 'שישה סדרי שירה', ספרית פועלים, 1971, כרך ג.

29. זלמן שניאור, "המנורה הירוקה", "שדרות נון פרנס", "על חוף הסינה", בתוך: 'כתבים', שירים, דבר, 1958.

חומר לקריאה נוספת:

מקורות משניים

30. דרור אידר, 'אלטרמן - בודלר, פריס - תל אביב: אורבניות ומיתוס בשירי "פרחי הרע" ו"כוכבים בחוץ"', כרמל, 2003.
31. נטלי אקון וקרן דובנוב, "שפת מתי סודנו": על עיצוב השיח ב'מסתרי פריז' למשכיל קלמן שולמן", 'העברית שפה חיה: קובץ מחקרים על הלשון בהקשריה החברתיים-התרבותיים', כרך ז, 2016, עמ' 23-7.
32. יובל בן-עטייה, "תמונות פריזאיות: דיוקן פריס בשירה העברית בין שתי מלחמות עולם", חיבור לתואר מוסמך בהדרכת בעז ערפלי, אוניברסיטת תל אביב, 2002.
33. נורית גוברין, "מסתרי פאריס" - הקשר הצרפתי בספרות העברית", בתוך: 'כתיבת הארץ: ארצות וערים על מפת הספרות העברית', כרמל, 1998, עמ' 248-267.
34. זלי גורביץ' וגדעון ארן, "על המקום (אנתרופולוגיה ישראלית)", 'אלפיים', 4, 1991, עמ' 9-44.
35. זלי גורביץ', 'על המקום', עריכה: ניצה דרורי-פרמן, עם עובד, 2007.
36. אריאלה גרוס-רופא, 'אינטלקטואלים בין שתי תרבויות: מהמודרניזם הצרפתי לתרבות העברית, 1948-1920', חיבור לתואר דוקטור בהנחיית שלמה זנד ונורית גרץ, אוניברסיטת תל אביב, 2004.
37. שמואל ורסס, "המהפכה הצרפתית באספקלריה של הספרות העברית", 'תרביץ', שנה נח, חוברת ג-ד, ניסן-אלול תשמ"ט, עמ' 483-521.
38. גיאורג זימל, "העיר הגדולה וחיי הנפש", בתוך: לואיס וירת, גיאורג זימל ורוברט פארק, 'אורבניזם: הסוציולוגיה של העיר המודרנית', תרגום: מרים קראוס, עריכה מדעית: עודד מנדה-לוי, רסלינג, 2004 [1903], עמ' 23-40.
39. מוטי זעירא, 'על הדבש ועל העוקץ - נעמי שמר, סיפור חיים', כתר, 2017.
40. ז'ולייט חסין, "פרחי הרוע' ו'אבני בהו' - השפעת בודלר על שירת הכרך ב'אבני בהו' של שלונסקי', 'מאזנים', סג, גיליון 3, אייר תשמ"ט, מאי 1989, עמ' 50-53.
41. ירדני, 'העיתונות העברית בארץ ישראל, 1863-1903', הוצאת הקיבוץ המאוחד ואוניברסיטת תל אביב, תשכ"ט.
42. עודד מנדה לוי, 'לקרוא את העיר: החוויה האורבנית בסיפורת העברית מאמצע המאה ה-19 עד אמצע המאה ה-20', ספריית הילל בן חיים, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2010.
43. גדעון עפרת, 'פריז-תל אביב: הקשר הצרפתי של האמנות הישראלית, מאמרים ורשימות', קרן עופר לווין לאמנות ישראלית, 2015.
44. שמואל פיינר, 'השכלה והיסטוריה: תולדותיה של הכרת עבר יהודית מודרנית', מרכז זלמן שזר, 1995.
45. אברהם שאנן, 'עיונים בספרות ההשכלה', ספרית פועלים, 1952.
46. -----, 'הספרות העברית החדשה לזרמיה', מסדה, 1962, כרך א.

---

47. יעקב שביט, "רוח צרפת' ו'תרבות צרפת' ביישוב היהודי בארץ ישראל, 1882-1914", 'קתדרה', 62, טבת תשנ"ב, דצמבר 1992, עמ' 37-53.

48. לנה שילוני, "המשורר רמבו וירושלים של מעלה", 'ירושלים: רבעון לספרות', יג, ד, תשל"ט, עמ' 79-82.

49. זיוה שמיר, "לילות פריז בקיץ - מבודלר ועד אלטרמן: בין המודרניזם הצרפתי למודרניזם הארצישראלי", 'מאזנים', סג, גיליון 3, אייר תשמ"ט, מאי 1989, עמ' 29-33.

50. Dory Manor, *L'arbre sans tronc: 'Les Fleurs du Mal' de Charles Baudelaire en hébreu - présence, influence, traductions, thèse dirigée par Mme Masha Itzhaki pour obtenir le grade de Docteur de l'INALCO*, 2017.

51. Eugène Sue, *Les mystères de Paris, tome I*, the Project Gutenberg -- first publication in *Journal des débats*, 1842-1843.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 70 %
הרצאה 15 %
השתתפות 15 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 0 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

אין צורך בידיעת צרפתית; כל הטקסטים יילמדו בעברית.